

ks. Jan Dyduch

Posługa kapłanów w postanowieniach duszpasterskiego Synodu Archidiecezji Krakowskiej 1972-1979

Wstęp

Sobór Watykański II naucza: „Prezbiterzy bowiem przez święcenia i przez misję, otrzymaną od biskupów, zostają wyniesieni do służenia Chrystusowi-Nauczycielowi, Kapłanowi i Królowi, uczestnicząc w Jego posłudze, dzięki której Kościół, tutaj na ziemi nieustannie rośnie jako Lud Boży, Ciało Chrystusa i Świątynia Ducha Świętego”¹. Kapłan uczestniczy w potrójnej posłudze Chrystusa: nauczycielskiej, uświęcającej i pasterskiej. Sobór Watykański II, zamierzając dokonać odnowy Kościoła - *accomodata renovatio* - przedstawił program odnowy posługi kapłanów. Program ten przeszczepiał Kardynał Karol Wojtyła, dokonując odnowy posługi kapłanów w Archidiecezji Krakowskiej. Jednym z instrumentów tej odnowy stał się Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej. Pod koniec 1969 roku Kardynał pisał: „Odnowa Kościoła musi przejść przez dusze wszystkich członków Ludu Bożego, musi wyrazić się dojrzałszą świadomością wiary i życia chrześcijańskiego, na pierwszym miejscu chodzi o świadomość kapłanów jako nauczycieli wiary i szafarzy Bożych tajemnic”².

¹ Dekret Soborowy *Presbyterorum ordinis* (DK), Wstęp.

² *Do kapłanów Archidiecezji Krakowskiej*, [w:] *Nauczyciel i Pasterz*, zebrał i opracował M. Jagosz, Rzym 1987 (=NiP), s. 305.

Odnowa posługi kapłanów – nauczycieli wiary i szafarzy bożych tajemnic – jawi się w dokumentach Synodu Krakowskiego jako sprawa pierwszoplanowa.

Posługa nauczania

Kościół żyje i rozwija się dzięki postudze nauczania, w której spełnianiu niezwykle ważną rolę odgrywają kapłani: „Ponieważ zaś nikt nie może być zbawionym, jeśli by w pierw nie uwierzył, prezbiterzy jako współpracownicy biskupów, mają przede wszystkim obowiązek przepowiadania wszystkim Ewangelii Bożej, aby wypełniając nakaz Pana: ‘iść na cały świat, głóście Ewangelię wszelkiemu stworzeniu’ (Mk 16, 15), tworzyli i pomnażali Lud Boży”³.

Do soborowej doktryny o potrójnej postudze Chrystusa nawiązuje Synod Krakowski, który dokumenty finalne grupuje wokół trzech zadań Kościoła: 1. Uczestnictwo Ludu Bożego Archidiecezji Krakowskiej w posłannictwie prorocko-nauczycielskim Jezusa Chrystusa, 2. Uczestnictwo Ludu Bożego Archidiecezji Krakowskiej w godności kapłańskiej Jezusa Chrystusa i 3. Uczestnictwo Ludu Bożego Archidiecezji Krakowskiej w postudze królewsko-pasterskiej Chrystusa⁴.

Szczególny tytuł do pełnienia posługi nauczycielskiej w Kościele z racji przyjętych święceń mają: biskupi, kapłani i diakoni⁵. Synod omawia różne formy spełniania posługi nauczania: „Mając na uwadze uczestnictwo Ludu Bożego w posłannictwie prorocko-nauczycielskim Jezusa Chrystusa, Synod Krakowski przedstawia poniżej duchowieństwu i wiernym Archidiecezji Krakowskiej w odrębnych dokumentach synodalnych: głoszenie słowa Boże-

---

³ DK, n. 4.

⁴ *Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej*, t. 1, Kraków 1985, (= DSAK1), s. 9-11.

⁵ Por. tamże, s. 190.

go, przekaz i rozwój wiary w rodzinie, katechizację, rolę teologii, postugę instytutów zakonnych i działalność misyjną”⁶.

Podstawową formą głoszenia Słowa Bożego w Archidiecezji Krakowskiej są niedzielne i świąteczne homilie. Prócz tego są głoszone kazania okolicznościowe z okazji różnych uroczystości kościelnych i nabożeństw. Ważną formą przepowiadania są rekolekcje parafialne i misje święte. Rekolekcje są urządzone we wszystkich parafiach każdego roku w okresie Wielkiego Postu, a w wielu parafiach odbywają się ponadto rekolekcje adwentowe, tridua z okazji świąt patronalnych, głosi się także słowo Boże podczas nabożeństw majowych, czerwcowych i październikowych. Na terenie Archidiecezji szeroko rozwinęła się praktyka wakacyjnych rekolekcji młodzieżowych: tygodniowych i dwutygodniowych oraz praktyka rekolekcji dla młodzieży maturalnej w okresie ferii zimowych. Są też urządzone rekolekcje dla akademików, lekarzy, pielęgniarek, pracowników nauki, techników, artystów i innych grup zawodowych, a także rekolekcje stanowe dla dzieci, młodzieży, mężczyzn, kobiet, młodych małżeństw itp. Są też głoszone rekolekcje zamknięte dla specjalnych grup wiernych. Co kilka – zazwyczaj co dziesięć lat – w parafiach prowadzone są misje święte. Przepowiadając Słowo Boże, kapłani podjęli wielki wysiłek nie tylko w umacnianiu wiary, lecz także w obronie zagrożonych wartości humanistycznych, narodowych i kulturalnych⁷. Synod nakazuje głosić homilie podczas każdej Mszy św. z udziałem ludu we wszystkie niedziele i święta obowiązujące, a także cywilne zniesione, oprócz tego w czasie Mszy świętych, podczas których udziela się chrztu, bierzmowania i małżeństwa oraz podczas Mszy świętych pogrzebowych. Zaleca się głoszenie krótkich homilii podczas codziennych Mszy świętych z liczniejszym udziałem wiernych, zwłaszcza w Adwencie i Wielkim Poście⁸. Przywo-

---

⁶ Tamże, s. 190.

⁷ Por. tamże, s. 196–197.

⁸ Por. tamże, s. 199.

lane postanowienia znalazły odzwierciedlenie w normach *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 r. (por. kan. 767).

Księża proboszczowie i rektorzy kościołów są zobowiązani prowadzić księgi kazań. Należy w niej wpisywać tematy homilii, kazań okolicznościowych, konferencji i pogadańek religijnych, datę ich wygłoszenia i nazwisko osoby głoszącej. Księga ta podlega wizytacjom dziekańskim i biskupim. Homilie mszalne w niedziele i święta z reguły nie powinny trwać dłużej niż 15 minut. Rządcy kościołów mają zadbać o godne warunki zewnętrzne dla przeprowadzania Słowa Bożego, wśród nich o należycie funkcjonującą aparaturę nagłaśniającą⁹. Nauczanie Synodu odzwierciedla ideę Kardynała Karola Wojtyły głoszącą, iż odpowiedzialność kapłanów za dar prawdy Bożej zawartej w Objawieniu dotyczy nie tylko poprawnego jej przepowiadania, ale także świadectwa życia. Przeprowadzając w imieniu Chrystusa i Kościoła, kapłani winni nauczać nie swojej mądrości lecz odwiecznych prawd Bożych¹⁰.

Kolejną formą posługi Słowa Bożego, którą zajął się Synod Krakowski jest katechizacja. Katechizacja, która była zawsze w Kościele postrzegana jako jego podstawowe zadanie, jawi się w nauczanie Soboru Watykańskiego II jako istotny element posługi prorockiej. Kardynał K. Wojtyła, uformowany w szkole tego Soboru, w którego wszystkich sesjach uczestniczył, nie mógł inaczej postrzegać katechizacji¹¹. Uczestniczył następnie w przygotowaniu i obradach Synodu Biskupów 1977, który był poświęcony katechizacji. Warto dodać, że w obradach Synodu o katechizacji brał udział w charakterze Ojca Synodalnego, zaś finalny jego dokument: posynodalną adhortację *Catechesi tradendae* ogłaszał 16 X 1979 jako Jan Paweł II, w pierwszą rocznicę wyboru na Stolicę

---

⁹ Por. tamże, s. 199-200.

¹⁰ Por. K. Wojtyła, *U podstaw odnowy*, Kraków 1972, s. 215-216.

¹¹ Por. J. Dyduch, *Kanoniczne wizytacje parafii Kardynała Karola Wojtyły*, Kraków 2000, s. 136.

Piotrową¹². To ogromne zaangażowanie w sprawie katechizacji znalazło swoje odzwierciedlenie w pracach Synodu Krakowskiego. Katechizacja – w rozumieniu Synodu – to nie tylko przekazywanie wiedzy religijnej, ale to przede wszystkim kształtowanie charakteru, osobowości i postaw etycznych. Dlatego pierwszymi katechetami i nauczycielami wiary dziecka, są jego rodzice. Tak tę sprawę postrzega Synod Krakowski, który poświęca jej odrębny dokument: *Przekaz i rozwój wiary w rodzinie*¹³. Nawiązując do przywołanych założeń soborowych, Synod tak określa katechizację: „Katechizacja jest jedną z zasadniczych form głoszenia Słowa Bożego. Wprowadza ona wiernych do świadomego uczestnictwa w życiu Kościoła, kształtuje ich człowieczeństwo oraz prowadzi zarówno wspólnotę jak i poszczególnych wiernych do dojrzałości wierze”¹⁴. Katechizacja prowadzona w okresie trwania Synodu napotykała na różne trudności i zagrożenia. Wśród nich trzeba wymienić zaprogramowaną laicyzację i ateizację, jeszcze groźniejszy materializm praktyczny i postępującą desakralizację, przejawiającą się w zapoznaniu tradycji religijno-narodowych. Definitywnie usunięcie nauczania religii ze szkół w 1961 r. przez reżim komunistyczny spowodowało dodatkowe trudności: brak wystarczającej ilości sal katechetycznych w istniejących parafiach i ośrodkach duszpasterskich i wręcz dramatyczną sytuację na terenach nowopowstających osiedli, na których nie tylko był brak kościołów i punktów katechetycznych, lecz także zezwoleń na ich budowę. Sytuację pogarszało jeszcze szykanowanie wiernych, którzy udostępniali własne pomieszczenia na katechizację. Inny rodzaj trudności powodował wprowadzony przez władze oświatowe system tzw. szkół zbiorczych. Z kolei utrudnione było wydawanie publikacji służących katechezie. Te i inne trudności nie załamały jednak katechezy, która była prowadzona systematycz-

---

¹² Por. tenże, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie Kościołowi Powszechnemu*, Kraków 1998, s. 197-210.

¹³ Por. DSAK1, s. 202-211.

¹⁴ Tenże, s. 212.

nie, zarówno wśród uczniów szkół podstawowych jak i średnich. Trzeba jednak zaznaczyć, że powyższe przeszkody utrudniały frekwencję uczniów, która się pogarszała w wyższych klasach szkoły podstawowej; zaś frekwencja młodzieży szkół średnich przedstawiała się źle, bowiem tylko około 50% młodzieży uczęszczało wówczas na katechizację. Również współpraca rodziców z katechetami w młodszych klasach szkoły podstawowej przedstawiała się bardzo dobrze, pogarszała się jednak w klasach wyższych. Nową formą tej współpracy stały się powoływane w niektórych parafiach Rady Katechetyczne¹⁵.

Synod głosi potrzebę powszechnej katechizacji: „Katechizacja winni być objęci – choć w różnym stopniu i w różnych formach – wszyscy wierni, od najwcześniejszego dzieciństwa do późnej starości, nie wyłączając ludzi chorych i kalekich, (niewidomych i głuchoniemych)”¹⁶. W ramach powszechnej katechizacji zobowiązano do zorganizowania katechizacji dla dzieci przedszkolnych, dla młodzieży pracującej i pozaszkolnej oraz dla dorosłych. Wezwano do wprowadzenia katechizacji w wymiarze 2 godzin tygodniowo dla uczniów szkół podstawowych, z wyjątkiem klasy pierwszej¹⁷. Katechizacja wymaga odpowiednio przygotowanej kadry: „Synod widzi potrzebę zwiększenie liczby osób zatrudnionych w katechizacji poprzez systematyczne przygotowanie do dzieła katechizacji na specjalnych studiach także ludzi świeckich”¹⁸. W roku 1976/77 w pracy katechetycznej w Archidiecezji było zaangażowanych 611 księży diecezjalnych, 169 księży zakonnych, 217 siostr zakonnych i 12 osób świeckich¹⁹. Dla porównania w roku szkolnym 1999/2000 katechizowało 738 kapłanów

---

¹⁵ Por. tamże, s. 215–223.

¹⁶ Tamże, s. 224.

¹⁷ Por. tamże, s. 224–226.

¹⁸ Tamże, s. 227.

¹⁹ Por. tamże, s. 218.

diecezjalnych, 148 kapłanów zakonnych, dwóch braci zakonnych, 231 sióstr zakonnych i 428 katechetów i katechetek świeckich.

Synod Krakowski podejmuje soborową ideę powszechnej odpowiedzialności za działalność misyjną Kościoła: „W całej działalności apostolskiej Archidiecezji Krakowskiej winna przejawiać się troska o dzieło misyjne Kościoła Powszechnego”²⁰. Podejmowanie inicjatyw oraz koordynowanie prac w tej dziedzinie należy do diecezji duszpasterza ds. misyjnych. Kapłani z Archidiecezji Krakowskiej pracujący na misjach winni być wspierani modlitewnie i materialnie przez duszpasterzy i wiernych świeckich²¹.

O środkach masowego przekazu mówi Synod w dokumencie „O ducha Ewangelii we współczesnej kulturze”. Środki przekazu należy włączyć w ewangelizację kultury. Ważną rolę mają tutaj do spełnienia duszpasterze, którzy winni uczyć wiernych, w szczególność młodzież, należytego korzystania z tych środków²². Wydaje się, że zdania duszpasterzy w dziedzinie środków przekazu zostały potraktowane zbyt ogólnikowo. Wynikało to chyba z ówczesnej sytuacji społeczno-politycznej, charakteryzującej się tym, że kapłani mieli minimalny wpływ na działalność środków przekazu.

Posługa uświęcenia

Na mocy przyjętych święceń prezbiterzy spełniają posługę kapłańsko-uświęcającą: „Prezbiterzy choć nie posiadają szczytu kapłaństwa i w wykonaniu swej władzy zależni są od biskupów, związani są jednak z nimi godnością kapłańską i na mocy sakramentu kapłaństwa, na podobieństwo Chrystusa, Najwyższego i Wiekuistego Kapłana, wyświęceni są, aby głosić Ewangelię, być

---

²⁰ Tamże, s. 250.

²¹ Por. tamże, s. 250–251.

²² Por. tamże, s. 425, 444, 446.

pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu”²³. Prezbiterzy naznaczeni sakramentem święceń w szczególny sposób sprawują misję uświęcenia Ludu Bożego, który obdarowany jest kapłaństwem powszechnym. Sprawia ono, że cały ten lud uczestniczy w misji uświęcenia. Uczestnictwo to zróżnicowane jest w sposób istotny, tak jak kapłaństwo urzędowe jest istotowo różne od kapłaństwa powszechnego²⁴. Synod Krakowski podejmuje tę naukę soborową: „Biorąc pod uwagę zróżnicowany charakter godności kapłańskiej całego Ludu Bożego, Synod Duszpasterski Archidiecezji Krakowskiej poddaje refleksji duchowieństwa i wiernych w praktyce życia religijnego problematykę związaną z sakramentami Kościoła: Eucharystią, chrztem, bierzmowaniem, pokutą, namaszczeniem chorych, kapłaństwem, małżeństwem oraz z uświęceniem czasu”²⁵. Udział w kulcie publicznym, w szczególności w szafowaniu i przyjmowaniu Sakramentów świętych, wyznacza zadania wiernych w misji kapłańsko-uświęcającej Chrystusa i Kościoła. Wyznacza je także udział w różnych praktykach religijnych zwanych pobożnością ludową: „Zadanie uświęcenia wypełnia Kościół także przy pomocy innych środków, czy to przez modlitwy, w których prosi Boga o uświęcenie wiernych w prawdzie, czy to przez dzieła pokuty i miłości, które przyczepiają się bardzo do zaszczepienia i umocnienia Królestwa Chrystusa w duszach oraz do zbawienia świata” (kan. 839, § 1, KPK). Zadania prezbiterów w kulcie publicznym i w szerzeniu pobożności ludowej, w oparciu o wskazania Kościoła powszechnego, określa Synod Krakowski. Centralne miejsce w kulcie i życiu religijnym zajmuje Eucharystia. Synod w ślad za Soborem naucza: „Eucharystia jako ofiara, pokarm i obecność Chrystusa pod postaciami chleba i wina – prowadzi każdego ochrzczonego oraz cały Lud Boży do świętości, a za-

---

²³ Konstytucja Soborowa *Lumen gentium*, n. 28.

²⁴ Por. tamże, n. 10.

²⁵ DSAK1, s. 254.

razem domaga się ciągłego doskonalenia życia religijnego i moralnego. Jest więc źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego”²⁶. Kult Chrystusa w Eucharystii ma w Archidiecezji Krakowskiej bogatą tradycję i trwa ustawicznie nadal. Przewodnikami są kapłani, którzy wkładają wiele wysiłków w pogłębienie formacji eucharystycznej wiernych. Wprowadzając odnowę liturgiczną, duszpasterze utworzyli w parafiach nowe grupy, takie jak: lektorzy, schole, zespoły muzyczne. Starają się także włączyć świeckich w świadome i czynne uczestnictwo we Mszy świętej. Nie zawsze odnowa liturgiczna jest przeprowadzana prawidłowo. Bywają przypadki opieszałości, a czasem brak umiaru w nowatorskich poczynaniach i przekraczanie dopuszczalnych granic, wbrew przepisom liturgicznym²⁷. Kapłanów cechuje wielka troska o miejsce sprawowania Eucharystii, o budowę nowych kościołów, o remont istniejących, o wystrój świątyni, troska o sprzęty kościelne, o szaty liturgiczne, o porządek i czystość w świątyniach. Synod przypomina, że miejscami sprawowania ofiary eucharystycznej są kościoły i kaplice. Zezwala jednak na odprawianie Mszy świętej w mieszkaniach dla ludzi chorych i starych trzy razy w roku. Stwierdza, że za zezwoleniem ordynariusza można – jeśli w pobliżu nie ma Kościoła – odprawiać Mszę świętą pod gołym niebem dla grup rekolekcyjnych i turystycznych i wczasowych. W ośrodkach turystycznych i wczasowych, w szczególności w większych miastach, należy jedną Mszę świętą w niedzielę odprawiać w języku łacińskim²⁸.

Synod docenia sprawę kultu Eucharystii poza Mszą świętą. Przejawia się on w procesjach eucharystycznych, a w szczególności w procesji Bożego Ciała i tradycyjnych procesjach w oktawie tej uroczystości. Procesje te są szczególnym aktem czci Pana Jezusa w Najświętszym Sakramencie i publicznym wyznaniem

---

²⁶ Tamże, s. 258.

²⁷ Por. tamże, s. 258–260.

²⁸ Por. tamże, s. 258, 264–256.

wiary. Duszpasterze powinni zadbać o jak najlepsze zorganizowanie procesji eucharystycznych i zachęcić wiernych do przygotowania ołtarzy, dekoracji domów itp. Winni także wytrwale zabiegać o zezwolenia na procesję Bożego Ciała po drogach publicznych. Synod postuluje wprowadzenie w możliwie wielu kościołach Archidiecezji „wieczystej adoracji” W celu umożliwienia wiernym adoracji Najświętszego Sakramentu kościoły winny być otwarte przez cały dzień, przy równoczesnym ich należytym zabezpieczeniu przed kradzieżą czy świętokradztwem²⁹. Przepis ten był niejako zapowiedzią postanowienia zawartego w przygotowywanym wówczas Nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego: „Jeśli nie stoi na przeszkodzie poważna racja, kościół w którym jest przechowywana Najświętsza Eucharystia, powinien być otwarty dla wiernych przynajmniej kilka godzin dziennie, aby mogli się modlić przed Najświętszym Sakramentem” (kan. 937). Przewodnikami w kulcie Eucharystii winni być kapłani: „Duszpasterze powinni – szczególnie poprzez nauczanie – stale wychowywać wiernych do kultu adoracyjnego. Niech zachęcają do nawiedzenia Pana Jezusa w Najświętszym Sakramencie i sami również znajdują czas na adorację”³⁰.

Synod zwraca uwagę na obowiązki duszpasterzy związane z przygotowaniem wiernych do przyjęcia dwóch pozostałych sakramentów inicjacji chrześcijańskiej: chrztu i bierzmowania. Wprowadzenie w okresie posoborowym nowych obrzędów chrztu wymagało odpowiedniej katechezy rodziców i chrzestnych. Miała ona na celu ułatwić właściwe zrozumienie chrztu i powołania chrześcijańskiego. Duszpasterze przez katechezy przedchrzcielne i homilie chrzcielne winni pogłębiać rozumienie obrzędu chrztu i prawd religijnych z nim związanych zarówno wśród rodziców i chrzestnych, jak i całej wspólnoty parafialnej. Wśród tych prawd: „Szczególnie należy przypominać podstawo-

---

²⁹ Por. tamże, s. 265–266.

³⁰ Tamże, s. 266.

we prawdy o łaskach chrztu świętego i obowiązkach wynikających z przyjęcia tego sakramentu. Trzeba też uwrażliwić rodziców na to, że decydując się na chrzest dziecka, przyjmują na siebie odpowiedzialność za rozwój jego wiary³¹. Duszpasterze powinni zorganizować w parafiach nabożeństwa dla rodziców oczekujących potomstwa, pouczając o godności rodzicielstwa i o sakramencie chrztu. Szczególną pieczę powinni otoczyć rodziców niepraktykujących i obojętnych religijnie. Przygotowanie chrzcielne takich powinno być dłuższe i tak przeprowadzone, by odczytali oni prawdziwą troskę o nich samych i o ich dzieci. Duszpasterze winni bardzo dokładnie objaśniać obowiązki rodziców chrzestnych. Więcej uwagi winni duszpasterze poświęcić udzielaniu chrztu osobom dorosłym i ich przygotowaniu przez katechumnat. Powinni także nauczyć sposobu udzielania chrztu w niebezpieczeństwie śmierci, zwłaszcza położone i pracowników służby zdrowia, a także osoby wstępujące w związek małżeńskich³².

Duszpasterze winni nie tylko zająć się przygotowaniem młodzieży do przyjęcia sakramentu bierzmowania, ale także powinni przeprowadzić przynajmniej kilka katechez z rodzicami oraz ze świadkami bierzmowanych. Ich celem będzie nawiązanie do własnego bierzmowania oraz omówienia problemów wychowawczych w dalszej współpracy nad rozwojem życia religijnego-moralnego. Duszpasterze w odpowiednim czasie przed bierzmowaniem powinni przeprowadzić egzamin kandydatów³³.

Synod poleca, aby prawdy związane z pokutą i sakramentem pokuty były głoszone co pewien czas w homiliach, kazaniach i konferencjach. Taką okazją są rozważania w czasie Gorzkich Żali w formie kazań pasyjnych, następnie spowiedź wspólna organizowana dla dzieci i młodzieży na początku roku szkolnego w Adwencie, w Wielkim Poście i na zakończenie roku katechiza-

---

³¹ Tamże, s. 277.

³² Por. tamże, s. 277-279.

³³ Por. tamże, s. 281-282.

cji. Taką okazją są także rekolekcje czy misje parafialne. Urządząc spowiedź, trzeba zadbać o dostateczną ilość spowiedników, by uniknąć atmosfery pośpiechu i nerwowości. Trzeba zadbać o należyte zorganizowanie warunków do spowiadania dla ludzi o słabym słuchu lub inaczej upośledzonych. W miejscowościach o znacznym nasileniu turystycznym duszpasterze zatroszczą się o umożliwienie spowiedzi w językach obcych³⁴. Celem umożliwienia wiernym z korzystania z sakramentu pokuty: „kapłani powinni spowiadać zawsze, ilekroć odprawia się w kościele Mszę świętą lub nabożeństwo paraliturgiczne. Poleca się, aby przynajmniej na pół godziny przed Mszą świętą kapłan był obecny w konfesjonale. Zachęca się do urządzenia w większych skupiskach ludności całodziennych lub kilkugodzinnych dyżurów w konfesjonale”³⁵.

Synod stwierdza: „sakramentalną troskę o chorych kapłani Archidiecezji uznają za jedno z istotnych zadań swej duszpasterskiej posługi”³⁶. Kapłani zatroszczą się, aby w oparciu o nowe przepisy obrzędu namaszczenia chorych kształtować świadomość wiernych o znaczeniu i sensie tego sakramentu, że nie jest on przeznaczony wyłącznie dla umierających, ale przede wszystkim dla chorych. Pomocnym w tym będzie wspólnotowe celebrowanie sakramentu namaszczenia. Może ono mieć miejsce podczas parafialnego dnia chorych, albo podczas pielgrzymki do jakiegoś sanktuarium. Takie celebrowanie winno być poprzedzone odpowiednim przygotowaniem wiernych³⁷.

Troska o małżeństwo i rodzinę jest integralną i niezwykle ważną częścią pracy duszpasterskiej: „Synod zwraca się do wszystkich duszpasterzy, aby w nauczaniu często przypominali wiernym o wielkości powołania do małżeństwa i rodzicielstwa,

---

³⁴ Por. tamże, s. 294-295.

³⁵ Por. tamże, s. 295.

³⁶ Tamże, s. 301.

³⁷ Por. tamże, s. 302-305.

o świętości sakramentu małżeństwa i o znaczeniu czystości przedmałżeńskiej. Niech przy różnych okazjach prostują niechrześcijańskie pojęcia o małżeństwie i rodzinie jako obiektywnie nieprawidłowe³⁸. Taką okazją są kursy przedmałżeńskie, rekolekcje dla małżonków, duszpasterstwo młodych małżeństw, dni skupieni i rekolekcje dla narzeczonych³⁹.

Duszpasterze spełniają posługę uświęcania, prowadząc wiernych poprzez rok liturgiczny i wskazując im jak należy i owocnie przeżywać jego okresy. Szczególne znaczenie ma wezwanie do odnowy duchowej w Adwencie i Wielkim Poście. Mają w tym dopomóc organizowane wówczas rekolekcje, Msze święte roratnie i takie nabożeństwa jak Droga Krzyżowa i Gorzkie Żale. W Kościele Krakowskim intensywnie są przeżywane nabożeństwa eucharystyczne, pasyjne, do Najsw, Serca Pana Jezusa; nabożeństwa pierwszopiątkowe, Godziny święte, 40-godzinne nabożeństwa i nabożeństwa czerwcowe. Bardzo żywy w Kościele Krakowskim jest kult Matki Bożej zarówno liturgiczny jak i paraliturgiczny. Przejawia się on między innymi poprzez nabożeństwa majowe i październikowe, codziennym śpiewaniem Godzinek o Matce Bożej, indywidualnym rodzinnym i wspólnotowym odmawianiem Różańca świętego, odmawianiem modlitwy Anioł Pański. Rozwijają się ruch pielgrzymkowy do sanktuariów maryjnych i szerzy się kult wizerunków Matki Bożej. Również duszpasterze są szerzycielami kultu świętych i błogosławionych, zwłaszcza tych związanych z Archidiecezją Krakowską⁴⁰.

Posługa pasterzowania

Sobór Watykański II naucza: „O wiernych zaś, których duchowo przez chrzest i naukę zrodzili, troszczyć się mają (kapłani) ja-

---

³⁸ Tamże, s. 330.

³⁹ Por. tamże, s. 331-332.

⁴⁰ Por. tamże, s. 340-345.

ko ich ojcowie w Chrystusie, stając się z serca wzorem dla owczarni, tak winni przewodzić i tak służyć swej lokalnej wspólnotie, żeby mogła ona być godniej nazwana... imieniem Kościoła Bożego. Niechaj pamiętają, że swym codziennym zachowaniem i swą troskliwością ukazują oblicze Urzędu prawdziwie kapłańskiego i pasterskiego"⁴¹. Prezbiterzy zatem stanowią ze swym biskupem jedno grono kapłańskie, presbyterium i wykonują posługę kapłańską, naśladując Dobrego Pasterza – Jezusa Chrystusa. Istotnym elementem takiego pasterzowania jest miłość: „Wewnętrzna zasada, cnotą ożywiająca i kierująca życiem duchowym kapłana, który wzoruje się na Chrystusie Głowie i Pasterzu jest miłość pasterska, uczestnictwo w miłości pasterskiej samego Jezusa Chrystusa...”⁴². Dzięki niej posługa pasterzowania jawi się jako „urząd miłości” (*amoris officium*)⁴³.

To nauczanie podejmuje Synod Krakowski, głosząc, że kapłani spełniają urząd Chrystusa – Pasterza i Głowy; stosownie do posiadanego stopnia władzy, gromadzą i jednoczą rodzinę Bożą, prowadząc ją do Boga⁴⁴. Te misje spełniają kapłani w sposób szczególny w parafii. Jest ona wspólnotą wiary, kultu Bożego i miłości. Jest podstawową strukturą diecezji. Ustanowiona jest zasadniczo na określonym terytorium i obejmuje swym zasięgiem pewną wspólnotę wiernych, której przewodzi proboszcz w imieniu biskupa⁴⁵. Parafia jawi się jako wspólnota eucharystyczna, czyli zdolna do sprawowania Eucharystii i jest poniekąd samym Kościołem zamieszkującym pośród swych synów i córek⁴⁶. Pasterzem parafii jest proboszcz odpowiedzialny za organizowanie duszpasterstwa, stosownie do prawodawstwa powszechnego i par-

---

⁴¹ Konstytucja soborowa *Lumen gentium*. n. 28.

⁴² Adhortacja *Pastores dabo vobis* z 25 II 1992, n. 23.

⁴³ Por. tamże, n. 23.

⁴⁴ DSAK1, s. 310.

⁴⁵ Por. tamże, s. 468.

⁴⁶ Por. Adhortacja *Christifideles laici* z 30 XII 1988, n. 26.

tykularnego oraz rozporządzeń biskupa. Jego zadaniem jest nie tyle „rządzenie” ile „pasterzowanie” To nie oznacza, że pasterzowanie wyklucza kierowanie wiernymi na drodze do zbawienia⁴⁷. Parafia winna być tak ukonstytuowana, by umożliwiała wiernym w pełni korzystanie ze środków zbawienia, jakie Chrystus powierzył Kościołowi. Spod troski pasterskiej proboszcza – zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego – nie są wyjęci obojętni religijnie mieszkańcy parafii, a nawet niewierzący⁴⁸. Wskazania te podejmuje Synod Krakowski, który żąda, aby proboszcz znał swoich wiernych i by parafia stanowiła prawdziwą wspólnotę religijną. Stąd parafia nie może być zbyt rozległa i zbyt liczna: „Zbyt wielkie i przeludnione parafie nie mogą wypełnić swoich zadań, dlatego też należy je dzielić na mniejsze, a równocześnie kontynuować starania o tworzenie nowych parafii i budowę nowych kościołów”⁴⁹. Parafie w Archidiecezji były wówczas niemal w 80% prawidłowe. Poważny problem stanowiły zbyt wiele parafie, powstające zazwyczaj w miastach z powodu szybkiej rozbudowy osiedli. Tam osiedlający się wierni nie mieli odpowiednich warunków do korzystania z posługi kapłańskiej, gdyż władze państwowe nie zezwalały na budowę nowych kościołów i tworzenie nowych parafii. W takich miejscowościach tworzone były ośrodki duszpasterskie i posyłani byli opiekujący się nimi duszpasterze⁵⁰.

Zasadniczym celem pracy kapłańskiej jest dobro duchowe wiernych. Jego realizacja wymaga ścisłej współpracy wszystkich duszpasterzy, w szczególności proboszcza z wikariuszami. Kapłani zatrudnieni w tej samej parafii powinni dążyć do praktykowania, możliwych w ich warunkach pracy, form życia wspólnego. Proboszcz ma obowiązek organizować spotkania w gronie pa-

---

⁴⁷ Por. E. Szafranski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. II, Warszawa 1985, s. 205–206.

⁴⁸ Por. J. Diaz, *Parrochia*, [w:] *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, Milano 1993, s. 750–757.

⁴⁹ DSAK1, s. 479.

⁵⁰ Por. tamże, s. 469, 472–473, 479–80.

rafialnego zespołu duszpasterskiego, planującego pracę duszpasterską w parafii⁵¹.

Celem lepszego spełniania posługi, parafie są połączone w dekanaty. Synod następująco postrzega funkcję dziekana: „Dziekan ma być na powierzonym mu terytorium inicjatorem i animatorem pracy duszpasterskiej i apostołskiej, chętnym partnerem dialogu z kapłanami i świeckimi”⁵². Wprowadzenie kadencyjności w nominacjach dziekańskich na okres pięciu lat i powoływanie wicedziekanów po konsultacji z kapłanami dekanatu umocniło przekonanie, że urząd ten nie jest odznaczeniem, lecz funkcją duszpasterską. Dziekan tworzy wspólnotę dekanalną kapłanów przez kongregacje dekanalne, trwające cały dzień, przez konferencje dekanalne, przez spotkania z okazji odpustów parafialnych, spowiedzi, jubileuszów, rocznic i imienin. Kontakty te mają duże znaczenie dla kapłanów, zwłaszcza tych, którzy pracują w parafii pojedynczo. Postuluje się, aby spotkania dekanalne, a zwłaszcza kongregacje i konferencje dekanalne służyły pogłębieniu życia religijnego i intelektualnego kapłanów. W tym celu należy odbywać je regularnie i zadbać o ich należyty poziom⁵³.

Posługę pastersko-królewską spełniają kapłani prowadząc duszpasterstwo rodzin, dzieci i młodzieży. Synod wzywa do ożywienia duszpasterstwa rodzin przez rekolekcje i spotkania z młodymi małżeństwami, przez nabożeństwa dla rodziców i małych dzieci, przez konferencje pedagogiczne dla rodziców, przez poradnie rodzinne, przez akcję w obronie życia nie narodzonych. Akcjami tymi kieruje Wydział Duszpasterstwa Rodzin we współpracy z Instytutem Rodziny. Okazją służącą działaniom pastoralnym na rzecz rodziny są spotkania duszpasterzy z rodzicami podczas katechezy przedchrzcielnej, podczas przygotowania dzieci do sakramentu pokuty, eucharystii i bierzmowania, a także

---

⁵¹ Por. tamże, s. 469, 479–480.

⁵² Por. tamże, s. 470.

⁵³ Por. tamże, s. 470, 475.

podczas wywiadówek⁵⁴. Troszcząc się o dzieci, kapłani otaczają opieką duszpasterską matki oczekujące potomstwa, a potem udzielają pomocy rodzicom w procesie wychowawczym, w szczególności niosą pomoc rodzinom wielodzietnym, biednym, rozbitym, matkom samotnie wychowującym dzieci, sierotom, dzieciom zaniedbanym, upośledzonym i niepełnosprawnym i dzieciom przebywającym w domach dziecka⁵⁵. Kościół w Archidiecezji Krakowskiej wychodzi naprzeciw potrzebom duszpasterstwa młodzieży organizując je w trzech pionach: a) Duszpasterstwo ogólne: katechizacja, specjalne Msze święte dla młodzieży, rekolekcje adwentowe, wielkopostne i dla maturzystów, spowiedź święta i pielgrzymki; b) Duszpasterstwo specjalistyczne: dla służby liturgicznej, rekolekcje ruchu „Światło-Życie”, rekolekcje formacji apostołskiej, konkursy o tematyce religijnej, szkolenie lektorów, animatorów itp.; c) Duszpasterstwo akademików⁵⁶.

Ogromne możliwości dla pracy kapłańskiej jawią się w dziedzinie duszpasterstwa charytatywnego. Synod apeluje o prowadzenie różnych form opieki duchowej nad chorymi: Msza święta w domach chorych, udzielanie Komunii świętej, urządzenie rekolekcji i wczaso-rekolekcji dla chorych, organizowanie parafialnych dni chorych. Opieką duszpasterską należy otoczyć starych, niepełnosprawnych, niewidomych, głuchoniemych, kalekich i to zarówno w mieszkaniach jak i w sanatoriach, domach starców, szpitalach, domach opieki społecznej itd. Duszpasterze winni zorganizować zespoły charytatywne⁵⁷. Synod przypomina naukę Vaticanum II o odpowiedzialności chrześcijan za budowę i odnowienie świata. Odpowiedzialność ta zobowiązuje wiernych do wielorakiej troski o rzeczywistość ziemską, w tym o przyrodę. Z woli Stwórcy człowiek nie jest właścicielem przyrody lecz tylko

---

⁵⁴ Por. tamże, s. 360–361, 365, 375.

⁵⁵ Por. tamże, s. 378–379.

⁵⁶ Por. tamże, s. 389–390, 396–397.

⁵⁷ Por. tamże, s. 410–412.

jej użytkownikiem i opiekunem. Troska o rzeczywistość doczesną, o rozwój świata to zadania przede wszystkim świeckich, lecz sprawa ta nie może być obojętna duszpasterzom, którzy są zobowiązani do głoszenia nauki o odnowie świata w duchu Ewangelii⁵⁸. Także zadaniem duszpasterzy jest pokierowanie ewangelizacją kultury. Nie mogą się wyłączyć z troski o obronę prawdy w badaniach naukowych⁵⁹. Synod obszernie omawia zagadnienia pracy ludzkiej podkreślając jej etyczny wymiar i wzywając do ożywienia duszpasterstwa w tej dziedzinie, stwierdza, iż jest to „słaby punkt polskiego duszpasterstwa”⁶⁰. Podaje również wytyczne: „Duszpasterski program wychowania do pracy zawodowej winien być ujmowany na szerszym tle wychowania chrześcijanin do twórczej aktywności i udziału w budowie lepszego, bardziej ludzkiego świata”⁶¹. Synod zobowiązuje kapłanów do należytę troski o dobra materialne Kościoła⁶².

Zakończenie

Posoborowa odnowa Kościoła Krakowskiego była postrzegana przez Synod Krakowski jako wieloraka odnowa różnych dziedzin życia religijnego. Wśród nich wiodące znaczenie miała odnowa posługi kapłańskiej. Kapłani w sposób szczególny uczestniczą w potrójnej posłudze Chrystusa: pasterskiej, kapłańskiej i prorockiej. W nauczaniu Soboru Watykańskiego II jawi się program odnowy i ożywienia potrójnej posługi kapłańskiej. Program ten przeszczepiają na teren Archidiecezji Krakowskiej wskazania i postanowienia Duszpasterskiego Synodu Krakowskiego.

---

⁵⁸ Por. tamże, s. 413–416, 424.

⁵⁹ Por. tamże, s. 429–427.

⁶⁰ Tamże, s. 458.

⁶¹ Tamże, s. 463.

⁶² Por. tamże, s. 315.

Il servizio dei sacerdoti nelle decisioni Sinodo Pastorale dell'Arcidiocesi di Cracovia 1972-1979

Riassunto

Sacerdoti partecipano al triplice servizio della Chiesa: profetico, sacerdotale, regale. Il programma di questo servizio della Chiesa? incluso nell'insegnamento del Concilio Vaticano II riguardante triplice missione della Chiesa. Il rinnovamento della vita religiosa nell'Arcidiocesi di Cracovia consisteva allora nel mettere in pratica le indicazioni del Concilio. Il Sinodo di Cracovia era strumento del rinnovamento secondo insegnamento del Vaticano II, pure nel campo del servizio pastorale dei sacerdoti.